

KURTULUŞ SAVAŞINDA KÜRTLER

RESMİ BELGELER
VE OLAYLARLA

Hazırlayan: AYDOĞAN BÜYÜKÖZDEN

"Kürtlere İngiliz boyunduruğunu kabul ettirmek kolay değildi"

"Bağımsız Kürdistan" diyen İngilizler bir yandan da Doğu'yu işgal ediyordu. Urfa, Antep, Maraş, Birecik, Kars işgal edilmişti. Musul'da İngiliz bombardıman uçakları Kürtleri sindirmeye çalışıyordu. Bu şartlarda M.Kemal, Erzurum'a geliyordu. Kürt ve Türklerin birliği yolunda ilk adım atılmıştı...

Milli Eğitim
Bakanlığınca
yayınlanan İslam Ansiklopedisine göre:

"Kürt adı altında bir çok eski kavim vardır" bugün 8. sayfamızda

Aydınlık

SALI
29
MAYIS 1979
500 KURUŞ

Kuruluş yılı: 1921
Kurucusu: SEFİK HÜSNÜ

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ VE EZİLEN HALKLAR, BİRLEŞİN!

Kurultay bitti, sorunlar
hükümete vansıdı

- Alpaslan'la CHP arasındaki anlaşmazlık büyüyor
- Ustündağ yeniden Genel Sekreter seçildi
- Ecevit, Tüzün ve Genç'le görüştü
- Mecliste çoğunluk sağlanırsa İlgüzar hakkındaki gensoru bugün okunacak

Eyüboğlu'nun istifası simdilik durduruldu

Topraklar bizim dedik. jandarma bastı. İmdatma yetiştirdi ağamın.

Toprakları, jandarma desteğiyle Ağa tarafından gasp edilen Çatal ve Kelemo köylüleri:

"Bismil

Akmeşat'tan sonra
Çatal ve Kelemo
köylüleri de basıldı

Jandarma Komutanı
Ağanın hizmetinde"

- Jandarma Komutanı Cuma Dokuyucu "taraf tutmadan vazife yap" diyen Köy Muhtarını kelepçeleyip Ağanın evine götürdü
- Jandarma Komutanının Sıkıyönetime götürdüğü 8 köylüden, 12 Mayıstan beri haber yok

KÖYLÜLERİN AĞZINDAN MEHMET ÇETİN

Birlikte sakalık
yaptığı
arkadaşı:

"Ben
hakkımı
aramayı
ondan
öğrendim"

Pazarekili kadınlar: "Mehmet bize gelirdi. Toplantılara çağırırdı. Bize değerimizi öğretti."

Yarı 5. sayfada

IMF ile anlaşmanın gerçekleşmesinden sonra

Akaryakıtta yeniden zam bekleniyor

IMF'nin, katlı kurun yaygınlaştırılarak, ithalata da uygulanması konusunda direnmesi hükümet açısından yeni bir sorun yaratıyor. IMF, hükümetin hiç olmazsa petrol ithalatında düşük kur uygulaması talebini de geri çevirince 1 dolar, petrol ithalatında da 42 lira üzerinden işlem görüyor.

Şimdiki durumda petrol ithalatında 1 dolar 26 lira üzerinden işlem görüyor. Bu durumda döviz fiyatlarına ayne yansıtılan petrol ürünlerine yüzde 61 oranında zam yapılacak.

Yazısı 5. sayfada

GA-ME-DA

açıklama yaptı:

"Akaryakıt temin edemiyoruz, yayınlari bayilere ulaştıramayabiliriz"

GA-ME-DA (Gazete-Mecmua-Değitim LTD. Şti.) bir açıklama yaparak akaryakıt temin edemediklerinden yayınlari bayilere ulaştıramamak tehlikesi ile karşı karşıya olduklarını bildirdi.

(Devamı sa.5, sü.9'de)

Ragıp Duran
Kahire'den
bildiriyor

Konuk kim,
ev sahibi kim?

Dün El Arış ve Bir Saba'da görüşmelere katılan Mısırlı bir gazeteci arkadaş şunları anlattı: Bir Saba'ya geldiğimizde daha önceden tanıştığım İsrail Radyosunun bir muhabiri bana "Hoşgeldiniz, nasılsınız" dedi. Konuşmaya başladık İsraili meslektaş uzun uzun Enver Sedat'ın ne kadar başarılı bir polidat'ın ne kadar başarılı bir poli-

(Devamı sa.7, sü.3'de)

ANKARA (ÖZEL)

Olayı geçen CHP 24. Olağan Kurultayından sonra hükümet ve parti karıştı. Başbakan Yardımcısı Orhan Eyüboğlu'nun hükümetteki görevinden istifa ettiği ısrarla ileri sürülürken, Başbakan Bülent Ecevit bunu kesin bir dille yalanladı. Böylece istifanın durdurulduğu görüşü hakim oldu.

Başbakan yardımcılığına yakın kaynaklar, Orhan Eyüboğlu'nun Kurultaydan sonra istifasını göndererek, İstanbul'a gittiğini, Başbakan Bülent Ecevit'in ısrarlı aramalarına rağmen Eyüboğlu ile temas kurmadığını bildirdiler.

Buna karşılık Ecevit, dün sabah Genel Yönetim Kurulu toplantısına girerken, bir gazetecinin sorusu üzerine böyle bir şey olmadığını söyledi. Ecevit, "Sayın Eyüboğlu birkaç gün İstanbul'da dinlenmek istediğini bildirdi. Bu sabah telefonla görüştim. Yok öyle bir şey" dedi.

Eyüboğlu'nun istifasına hükümet içindeki bazı anlaşmazlıkların ve giderek yetkisindeki bir çok işin başka bakanlara devredilmesinin yol açtığı

(Devamı sa.7, sü.5'de)

TKP Bingöl
İlyöneticisi
Ömer Bakkal:

"Saldırıya uğrayan arkadaşlarımız 10 gündür gözaltında"

BİNGÖL (ÖZEL)

Türkiye İşçi Köylü Partisi Bingöl İl Başkanı Ömer Bakkal, gazetemize yaptığı açıklamada il yöneticilerinden Ali Rıza Yurtsever ve İbrahim Gözen'in Şıvancılar saldırısına uğradıktan sonra gözaltına alındıklarını ve 10 gündür gözaltında tutulduklarını açıkladı. Şıvancılar saldırı ve tehditlerinin il binasının kiralandığı 17 Mayıs'tan beri sürdüğünü belirten

(Devamı sa.7, sü.10'da)

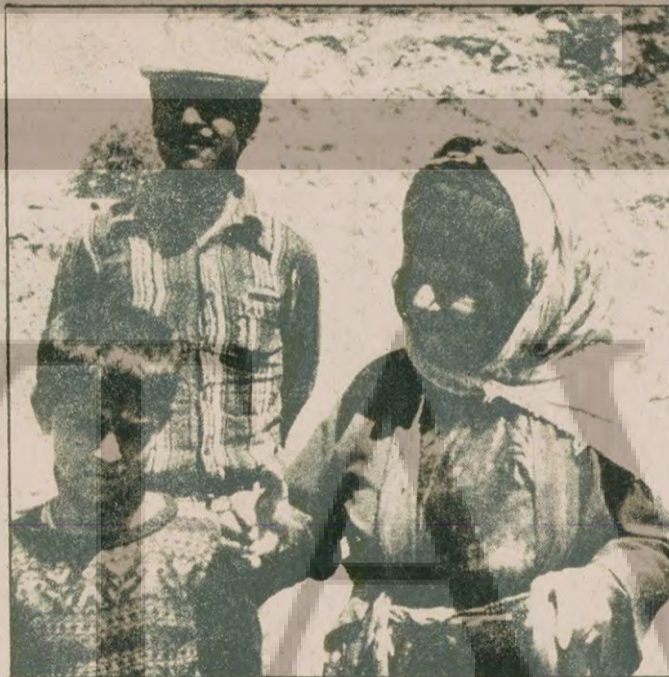
MSP'li Emre:
"Türkiye'nin denetimindeki U-2'lere evet"

AYDIN (ÖZEL): MSP Genel Başkan Yardımcısı Süleyman Arif Emre, önceki akşam Aydın'da MTTB'de yaptığı konuşmada ABD denetimindeki U-2'lere karşı çıkarak, "Türkiye'nin denetimindeki U-2'lere evet" şeklinde konuştu.

Emre, AP ve CHP'nin politikalarının da gençlerin anarşisine sürüklenmesinde büyük payı olduğunu öne sürdü. "Meclisteki siyasi par-

(Devamı sa.7, sü.7'de)

Canları sırtlarında Suruçlular...

Suruçlu kaçakçı değil. Sadece bir sırt hamam. Canını sırtında taşıyor. Ekmegini sırtından sağlıyor. Vuruldu mu da sırtından vuruluyor. Suruçlular "Burada kaçak vermek her kula nasip olmaz" diyorlar.

"Kaçak vurmamak tarifeye,
Binbaşının
parmağına bağlı"

● "Kaçak vurmayana da hayat hakkı yok"

5. SAYFADA

Cahit Şenyüz'ü döverek öldüren
polisler 2 yıl 9 aya mahkum oldu

THKP-C Eylem Birliği'nin 3 üyesi antalya'da yakalandı

Seydişehir'deki olaylarda işyerleri tahrip edildi

Haberleri 4. sayfada

Erdal Güran
Diyarbakır'dan
bildiriyor

Diyarbakır'da köylüler huzursuz. Yaza girdiğimiz şu günlerde büyük toprak ağalarının birer atmaca gibi köylülerin ellerindeki topraklara saldırdığı görülüyor. Köylüler daha kıstan bu durumu düşünüyor ve topraklarını kapırmamak için hazırlık yapıyorlar. Ama bugün köylülerin en fazla huzursuz edenin ağalardan çok bazı jandarma komutanlarının tutumunun olduğu gözleniyor.

Akmeşat'ta köylülerin tapulu arazilerinin askeri cemseler koruyuculuğunda ağa sürerken bu ayın

Yunanistan'ın
AET'ye giriş
anlaşması
imzalandı

HABER MERKEZİ Yunanistan'ın AET'ye tam üye olmasını sağlayan anlaşma dün Atina'da törenle imzalandı. Yunanistan'ın AET'ye giriş belgelerini Yunanistan adına Cumhurbaşkanı Konstantin Çatos imzaladı. Atina'nın merkezindeki "Zappeion" sarayında yapılan imza törenine Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard d'Estaing ve 6 Avrupa ülkesinin başbakanları katıldı. İmza töreninde Batı Almanya'yı Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher, İngiltere'yi ise Dış-

(Devamı sa.7, sü.4'de)

Para
Toplantısı
Paris'te
başlıyor

● NATO Bakanlar Konseyi
Lahey'de toplanıyor

5. SAYFADA

Odalar Birliği seçimleri
hakkındaki
görüşlerini açıkladı
NUH KUŞÇULU
"ODALAR
BİRLİĞİNE
TAZE KAN
GELDİ"

İTO Başkanı, AET'ye tam üyelik talebinde bulunulmasını da önerdi

NEVZAT İŞILTAN Odalar Birliğinin yeni Yönetim Kurulunun belli olmasından sonra, gazetemize bir açıklama yapan İstanbul Ticaret Odası Başkanı Nuh Kuşçulu, yönetim değişik-

(Devamı sa.7, sü.4'de)

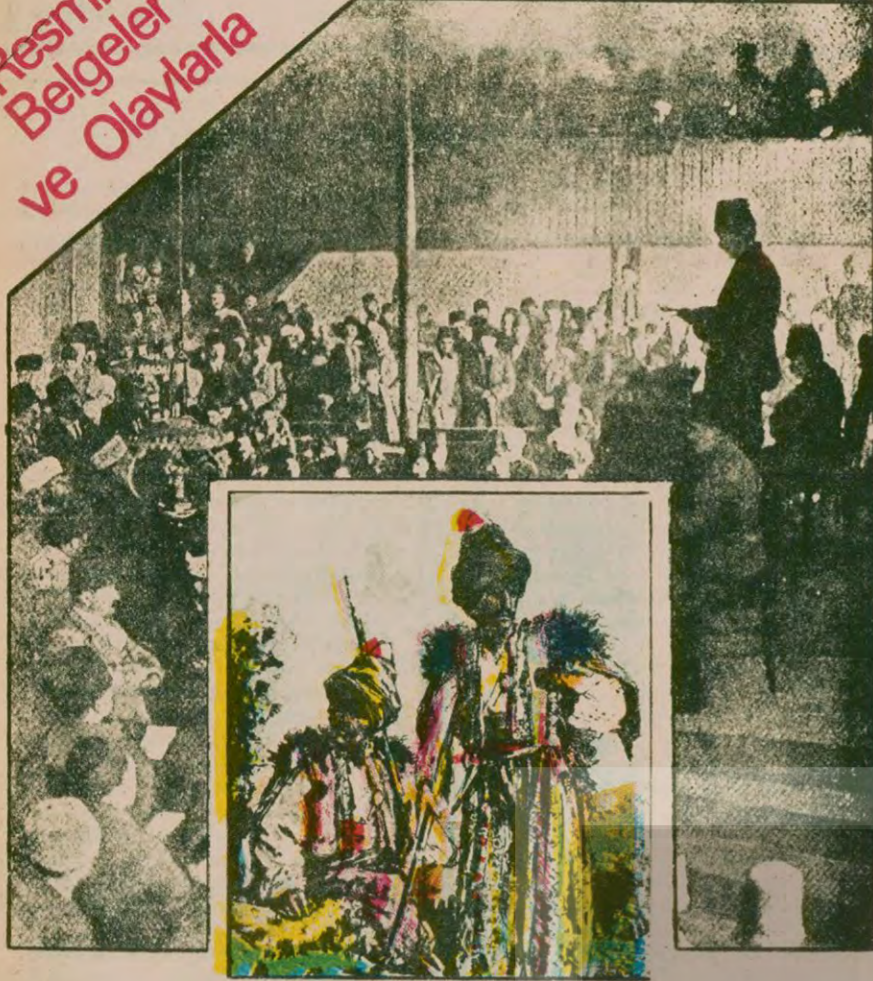
YORUM

Sanayiciler
kazançlı çıktı

Türkiye Sanayi Odaları Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği veya kısa ve tanınan adıyla Odalar Birliği seçimleri sonucunda sanayiciler, sekiz yıldır ticaret kesiminin elinde bulunan ağırlığı kendi lehlerine çevirdiler.

Bu yıl yapılan seçimlerden önce sanayiciler, Odalar Birliğinde mutlak sanayi kesiminin ağırlıkla temsil edilmesini istiyorlardı. Genel Kuruldan önce sanayiciler, bu amaçla birçok girişimde bulundular ve yoğun bir kulis faaliyeti yürüttüler.

(Devamı sa.7, sü.8'de)

kabul ettirmek kolay değildi

Mondros Mütarekesinden sonra, Doğu Anadolu'yu 'işgal' hakkını elde eden İngilizler, Anadolu'yu parçalamak ve sömürgeleştirmek için işe buradan başlamışlardı.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan "Mondros'tan Mudanya'ya kadar" adlı kitapta Kürt Teali Cemiyeti ve İngilizlerin faaliyetleri hakkında şu bilgiler veriliyor: "Kürt ve Kürt istiklalî hususundaki fikirlerin doğmasında büyük payı olan İngilizler, bir süreden beri Kürt aşiretlerini Osmanlılar aleyhine ayaklanmaya teşvik ediyorlardı. 1918'de Osmanlı ordularının zayıflamasından sonra onlar çabalarını daha da artırdılar, bu arada 'British Relief Fund'un' müdürü papaz Frew ve siyasi temsilcileri ile, bir yandan Kürtçülük propagandası yaptılar, bir taraftan da Kürt aşiretlerine gerekli para, silah ve malzemeyi sağladılar". (Mustafa Kemal Nutuk'ta papaz Frew'un o sıralarda İstanbul'da kurulan İngiliz Dostları Cemiyetinin başkanı olduğunu belirtiyor).

İngiliz subayları "Bağımsız Kürdistan" propagandasını yapıyor

İngilizlerin en çok faaliyet gösterdikleri yerler Diyarbakır, Elazığ ve Urfa illeri idi. Özellikle Milli Aşireti, onların en çok ilgilendikleri bir aşiret idi. Nitekim Halep'ten gelen bir İngiliz Kurmay yüzbaşısı Vıranşehir'de bu aşiretin Başka-

"Kürt aşiretlerinden bazılarının İngilizlerden ve yaptıklarında hoşlanmıyordu. Bir detasında propaganda yapan bir İngiliz aşiretler tarafından öldürülmüştü. Zaho'da da bu uğurda da bir İngiliz yetkilisi hayatını kaybetmişti"

İşgale uğrayan bütün Doğu vilayetleri gibi Erzurum da nasibini alıyor ve şehirde yanmış, yıkılmış evlerden geçilmeyordu

Kurtuluş Savaşında KÜRTLER

Hazırlayan: AYDOĞAN
I.BÖLÜM:ERZURUM KONGRESİNE KADAR BÜYÜKÖZDEN

...İNGİLİZLER BİR YANDAN DOĞUYU İŞGAL EDERKEN,

BİR YANDAN DA "BAĞIMSIZ KÜRDİSTAN"

PROPAGANDASI İLE TÜRKLERLE KÜRTLERİ BİRBİRİNE

BOĞAZLATMAYA CALIŞIYORDU...

Ancak Kürtlere İngiliz boyunduruğunu

Mondros Mütarekesinden sonra Kürtlere bağımsızlık sloganıyla ortaya çıkan İngilizler, bir yandan da Doğu'yu işgal ediyorlardı. Urfa, Antep, Maraş, Bilecik, Kars ve Batum işgal edilmişti. Musul Kürtleri İngiliz bombardıman uçaklarıyla sindirilmeye çalışılıyor. Bu sırada M. Kemal Erzurum'a geliyordu. Türk ve Kürtlerin birliği yolunda ilk adım atılıyordu.

destekliyordu. Bunlar nasıl birleşecek ve işgalcileri kovacak, boyunlarına zincirlemek istenen esaret zincirini kıracaklardı?

Mustafa Kemal, Samsun'a ayak basar basmaz Doğu'da olup bitenlerle ilgilenmeye başlamıştı. Bu vilayetlere çektiği

telgraflarla durum hakkın da bilgi istemişti. Gelen bilgiler doğrusu hiç de iç açıcı değildi. (Nutuk, Belge 3-4-5-6-7-8-9) İngiliz ajanları ve Kürt Teali Cemiyeti yoğun bir faaliyet içindeydi. Ancak Kürtlere İngiliz boyunduruğunu kabul ettirmek kolay değildi.

"Kürt aşiretlerinin bazılarının İngilizler'den ve yaptıklarından hoşlanmadıkları bir gerçektir. Çünkü, bir defasında propaganda yapan bir İngiliz aşiretler tarafından öldürülmüştü. Zaho'da İngiliz yetkilisi de bu uğurda hayatını kaybetmişti. Şırnak aşireti reisi Ab-

Lizmir işgal edilmişti. Doğu'da İngiliz ajanları cirit atıyordu. Ermeniler, Kürtler ve Türkler arasında yeni kargaşalık körükleniyordu. Anadolu kendisini boğmak isteyen düşmana karşı nasıl birleşecekti?

durrahman Ağa da İngiliz kendi bölgelerine geldikleri takdirde iyi karşılamayacaklarını açıklamıştı."

Yarın:
"Ben Kürtleri özkardeş olarak ve hatta bütün milleti birleştirmek azmindeyim"

(Mondros'tan Mudanya'ya kadar 1,Dr.Selahattin Tansel, Milli Eğitim Bakanlığı-Devlet Kitapları yayını, s.125-130)

Doğu Anadolu bölgesine kargaşalıklar içinde çalkalanırken İngiliz emperyalistleri Mondros mütarekesinden kısa bir süre sonra Urfa, Antep, Maraş Birecik, Kars ve Batum'u işgal ediyordu. Musul zaten İngilizlerin işgali altındaydı. Musul Kürtleri İngiliz uçaklarının bombardımanları ile sindirilmeye çalışılıyordu.

İzmir'in işgali ile Batı Anadolu'da sömürgeleştirilmeye başlandı. Mustafa Kemal, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak basarken kısaca Anadolu'daki umumi manzara bu idi.

Mustafa Kemal: "Bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır"

Mustafa Kemal Samsun'a çıkarken ne düşünüyordu? Kurtuluş için ne yapmalıydı? Şimdiye kadar üç öneri ortaya çıkmıştı. Birincisi İngilizlerin himayesini istemek ikincisi, Amerikan mandasını kabul etmek, üçüncüsü ise mahalli kurtuluş yolları arayarak başlarını kurtaracaklarını sananlar. Mustafa Kemal bu kararların hiçbirini istemiyordu. "Bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır" diyordu. "Yabancı bir devletin himayesini kabul etmek insanlık vasfından yoksunluğun, aczin itirazından başka bir şey değildi. "Binaenaleyh Ya İstiklal, Ya Ölüm" diyorlardı Mustafa Kemal ve şunları belirtiyorlardı: "Bir an için, bu kararın uygulanmasında başarısızlığa uğranacağını farzedelim! Ne olacaktır? Esaret! Peki Efendim. Diğer kararlara uymak halinde sonuç bunun aynı değil miydi?" (Nutuk, s.12-13)

Birbirine düşman Kürtler ve Türkler nasıl birleşecekti?

Mustafa Kemal bağımsız bir devlet kurmak ülküsüyle Samsun'dan Amasya'ya doğru giderken Batı Anadolu hızla işgal ediliyordu. Doğu Anadolu'da ise İngiliz ajanları ve dostları cirit atıyor, Ermenilerle Kürtler ve Türkler arasında yeni bir kargaşalık körükleniyordu. Midyat yöresi aşiretlerinden birinin reisi olan Ali Batı isyan etmişti. "Padişah bu bölgenin muhafazasını bana emanet etti" diyerek etrafına çok sayıda silahlı insan toplamıştı. Mardin yöresine hakim olma sevdasına kapılan Ali Batı'yı İngilizler de el altından

Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan İslam Ansiklopedisine göre KÜRTLERİN SOY VE TARİHLERİ

ÖZET

Dil ve tarih verilerine dayanarak bir İrani kavim olduğu belirtilen Kürtlerin kökenleri çok eskilere dayanmaktadır. XX. yüzyıl başlarında Kürtlerin, atalarının bugün oturdıkları bölgede çok önceleri yaşamış ve varlıklarını ilk kez Sümer çivi taşlarında rastlanan Karduklar olduğu söyleniyordu. Daha sonra bazı incelemeler bu iki kavim birbirinden ayrıydılar. Fakat aynı yazarlar bu bölgede milattan önce görülen Cirtii adı verilen kavmin İrani Kürtlerinin ataları olduğunu belirttiler.

"Kürt adı altında birçok eski kavim vardır"

- "Daha M.Ö. 220' de Cirtii (İrani Kürtler) askerleri Küçük Asya'da Roma ve Bergama kralları arasındaki savaşlara katılmışlardı"
- IV. asırda, Çulamerğ ve Cazirat İbn' Omar arasında kalan eyalete Kürt anlamına gelen Korçekli deniliyordu"
- "Arap istilası devrine doğru Kurd veya çoğulu olan Akrad tabiri İrani ve İranlaştırılmış kabileler karışımları için de kullanılmaya başlandı"
- "XX. asırda Kürtler arasında bu kavme mensup olmayan bir İrani unsurun. Güran-Zaza zümresinin varlığı ortaya çıkarılmıştır"

bahs etmektedir (6) Diğer taraftan Kürtler henüz İslamı arap seçereleri izafe etmekte idiler. Bazıları kendilerine, ced olarak, Rabi'a b.N., Jr b.Ma'add'i, diğerleri ise, Muazar b.Nizar'ı gösteriyorlardı. Bunların ikisi de Diyar Rabi'a (Musul) ve Diyar-Muzur (Rakka) isimlerini vermiştir. (7) Gassaniler ile olan ilişkileri yüzünden, Kürtler Araplar ile ahlaklarını kesmişler ve dağlara çıkarak başka kavimler ile teması girmiş ve güya böylelikle ana dilleri olan Arapçayı unutmuşlardır.

Halk istiklakları da eksik olmamıştır. Kürt ismi arapça karrada köküne bağlanmak istenmiştir (8) Kürtler güya Süleyman tarafından konulmuş genç esirler ile şeytan Casad'ın oğullarıdır. Eski İrani kurd kelimesi farisi gurd (kahraman) kelimesi ile harif edilmiştir. (9) Hakikatte bu kelimedeki g Pehlvi lisanında mevcuttur ve var (hımaye etmek) a gitmektedir (10)

Daha sonraları kabileler eski İrani kabilelerine isim veren adam ile izah edilir. Saraf-nama bütün Kürtlerin (Bacnavi ve Bohti kabileleri) Bacan ve Boht'tan geldiğini iddia eder. Bu isimlerden birincisi Dicle'nin kolu olan Bacn-av kelimesi ile alakası ileri sürülebilir. (11) Halbuki ikincisi Artanşir'i Papakan'ın öldürdüğü eğerde kralı (Kürt) Haftan-Boht'a hatırlatmaktadır. (12) Bilhassa girmiş ve garpa yayılmış olan diğer bir ç, saneye göre, Kürtler, eskiden Milan ve Zilan diye iki kısma ayrılmış idi. Bunlardan birincileri Arabistan'dan, ikincileri de şarktan gelmiştir; Zilanlar aşığı bir ırk telakki edilirdi (13)

Büyüyoğrafya: F.Justi, Kurdische Grammatik (Petersburg, 1880), s.XXII; W.Tomas

(1) L.w.King-The Sculptures... of Bekistan London 1907
(2) Titus Livius, XLII, 58,13; polibius, v.525; weisbach, Pauly Wissowa, Cirtii: A.J. Reinack Les mercenaires de Pergame, Revue archéologie, 1909, s.115-119
(3) Hartmann, Bohtan, s-93; Hübschmann Die altarmen. Ortsnamen (Indogerm. Forsch., 1904, XVI, 255-259); Weisbach, Pauly-Wissowa, Real-Encyclopaedie Druver, The name Kurd and its philological connections (JRAS, 1923, s.393-403)

Yarın:
Türk ve Moğol istila dalgaları Kürtleri boğdu